

XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

TRANSCHEGARAVIY GIDRORESURLARDAN BARQAROR FOYDALANISHNING
SIYOSIY-HUQUQIY MEKANIZMLARI VA ULARNING FALSAFIY-MA'NAVIY ASOSLARI

2-IYUN
2026-YIL

Qo'qon shahri,
Qo'qon davlat universiteti

Xalqaro
miqyosda

“SUV DIPLOMATIYASI VA XALQARO BAG‘RIKENGLIK MADANIYATI”

Насырова Мадиям Юлдашевна

falsafa fanlari nomzodi, Abilayxon nomidagi

Qozoq xalqaro munosabatlar va jahon tillari universiteti dotsenti

(assotsiatsiyalangan professori). (pps.kaznu.kz)

Abdupattayev Hasanboy Abdurahmonovich

Qo'qonDU Milliy g'oya va huquq

kafedrası v/b dotsento'qituvchsi

Annotatsiya. Mazkur maqolada suv diplomatiyasining xalqaro munosabatlar tizimidagi o'rnini hamda transchegaraviy suv resurslarini boshqarishda bag'rikenglik madaniyatining ahamiyati tahlil qilinadi. Suv resurslaridan adolatli foydalanish, davlatlararo hamkorlik, ekologik xavfsizlik va tinchlikni ta'minlash masalalari falsafiy hamda siyosiy jihatdan yoritiladi. Shuningdek, Markaziy Osiyo mintaqasidagi suv muammolari va ularni hamkorlik asosida hal etish yo'llari ko'rib chiqiladi.

Annotatsiya. В данной статье анализируется роль водной дипломатии в системе международных отношений, а также значение культуры толерантности в управлении трансграничными водными ресурсами. Освещаются вопросы справедливого использования водных ресурсов, межгосударственного сотрудничества, экологической безопасности и обеспечения мира с философской и политической точек зрения. Также рассматриваются проблемы водных ресурсов в Центральной Азии и пути их решения на основе сотрудничества.

Annotation This article analyzes the role of water diplomacy in the system of international relations and the importance of a culture of tolerance in the management of transboundary water resources. Issues such as fair use of water resources, interstate cooperation, environmental security, and peacebuilding are discussed from philosophical and political perspectives. The article also examines water-related challenges in Central Asia and ways to solve them through cooperation.

XXI asrda suv resurslari strategik ahamiyatga ega bo'lgan eng muhim tabiiy boyliklardan biriga aylandi. Aholi sonining ortishi, sanoatning rivojlanishi, iqlim o'zgarishi va ekologik muammolarning kuchayishi natijasida dunyoning ko'plab hududlarida suv tanqisligi kuzatilmoqda. Ayniqsa, transchegaraviy daryolar va suv havzalaridan foydalanish masalalari ayrim davlatlar o'rtasida siyosiy ziddiyatlarni yuzaga keltirmoqda. Shu sababli suv resurslarini boshqarish masalasi bugungi kunda nafaqat ekologik yoki iqtisodiy, balki xalqaro xavfsizlik va diplomatiya masalasiga ham aylanib bormoqda. Suv diplomatiyasi davlatlarning umumiy suv resurslaridan foydalanishda hamkorlik, muzokara va o'zaro manfaat tamoyillari asosida faoliyat yuritishini anglatadi. Bu jarayonda xalqaro bag'rikenglik madaniyati muhim o'rin tutadi. Chunki turli davlatlarning tarixiy, iqtisodiy va siyosiy manfaatlari bir-biridan

farq qilsa-da, suv resurslari insoniyatning umumiy boyligi sifatida qaralishi lozim. Bag'rikenglik, o'zaro hurmat va hamjihatlik tamoyillari suv bilan bog'liq muammolarni tinch yo'l bilan hal etishning asosiy omillaridan biridir. Markaziy Osiyo hududi suv diplomatiyasi dolzarb bo'lgan mintaqalardan biri hisoblanadi. Amudaryo va Sirdaryo havzalaridan foydalanish masalalari mintaqa davlatlarining iqtisodiy rivojlanishi va ekologik xavfsizligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Orol dengizi fojeasi esa suv resurslaridan noto'g'ri foydalanish qanday global ekologik inqirozga olib kelishini yaqqol namoyon etdi. Shu jihatdan suv diplomatiyasini rivojlantirish, davlatlar o'rtasida ishonch va bag'rikenglik muhitini mustahkamlash bugungi kunning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Mazkur maqolada suv diplomatiyasining mohiyati, xalqaro bag'rikenglik madaniyatining ahamiyati hamda transchegaraviy suv muammolarini hal etishda hamkorlikning o'rni ilmiy-falsafiy jihatdan tahlil qilinadi.

Suv resurslari tarix davomida davlatlarning iqtisodiy va siyosiy taraqqiyotida muhim o'rin egallab kelgan. Qadimiy sivilizatsiyalarning aksariyati yirik daryolar bo'yida shakllangan bo'lib, suv inson hayoti va taraqqiyotining asosiy omillaridan biri bo'lib xizmat qilgan. Bugungi kunda esa suv resurslariga bo'lgan ehtiyojning ortishi davlatlar o'rtasidagi munosabatlarga ham bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Shu sababli xalqaro maydonda "suv diplomatiyasi" tushunchasi tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Suv diplomatiyasi — davlatlarning transchegaraviy suv resurslaridan foydalanishda muzokara, hamkorlik va o'zaro manfaat asosida siyosat yuritishidir. Uning asosiy maqsadi suv resurslari tufayli yuzaga kelishi mumkin bo'lgan nizolarni oldini olish hamda suvdan adolatli va oqilona foydalanishni ta'minlashdan iborat. BMT va UNESCO kabi xalqaro tashkilotlar suv masalasini tinchlik va barqaror taraqqiyotning muhim omili sifatida e'tirof etmoqda. Suv diplomatiyasida xalqaro bag'rikenglik madaniyati alohida ahamiyatga ega. Bag'rikenglik — bu boshqa davlatlarning manfaatlarini hurmat qilish, muammolarni kuch ishlatish orqali emas, balki muloqot va hamkorlik asosida hal etishdir. Ayniqsa, suv resurslari bir nechta davlat hududidan oqib o'tadigan mintaqalarda bag'rikenglik va o'zaro ishonch muhim omil hisoblanadi. Agar davlatlar faqat milliy manfaatlarni ustun qo'ysa, ekologik va siyosiy ziddiyatlar kuchayishi mumkin. Shu sababli suv diplomatiyasi umuminsoniy qadriyatlar bilan uyg'unlashishi zarur.

Markaziy Osiyoda suv masalasi mintaqaviy xavfsizlik bilan chambarchas bog'liqdir. Amudaryo va Sirdaryo suvlaridan foydalanish masalasi uzoq yillardan buyon mintaqa davlatlari diqqat markazida bo'lib kelmoqda. Yuqori oqimdagi davlatlar gidroenergetika manfaatlarini ko'zlasa, quyi oqimdagi davlatlar qishloq xo'jaligi uchun suvdan foydalanishga ehtiyoj sezadi. Bu esa ayrim hollarda manfaatlar to'qnashuviga sabab bo'lmoqda. Biroq so'nggi yillarda Markaziy Osiyo davlatlari o'rtasida suv masalalari bo'yicha ochiq muloqot va hamkorlik kuchayib borayotgani ijobiy holat sifatida baholanmoqda. Orol dengizi muammosi suv diplomatiyasining naqadar muhim ekanini ko'rsatadigan eng yirik ekologik fojeadan biridir. Orolning qurib borishi millionlab insonlar hayoti, sog'ligi va ekologik muhitiga salbiy ta'sir ko'rsatdi. Ushbu holat suv resurslaridan bir tomonlama va noto'g'ri foydalanish butun mintaqa uchun jiddiy oqibatlariga olib kelishini namoyon etdi. Shu sababli bugungi kunda ekologik xavfsizlikni ta'minlashda davlatlararo hamkorlik va bag'rikenglik madaniyatini rivojlantirish muhim vazifa hisoblanadi.

Suv diplomatiyasining samaradorligi ko'p jihatdan ekologik madaniyat va ma'naviy qadriyatlar bilan ham bog'liqdir. Insoniyat suvni faqat iqtisodiy resurs sifatida emas, balki hayot manbai va umumiy ne'mat sifatida qabul qilishi lozim. Diniy va falsafiy ta'limotlarda suvga ehtiyotkorlik bilan munosabatda bo'lish, uni isrof qilmaslik va tabiatni asrash g'oyalari ilgari surilgan. Bu esa zamonaviy ekologik siyosat uchun ham muhim ma'naviy asos bo'lib xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, suv diplomatiyasi bugungi xalqaro munosabatlar tizimining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Transchegaraviy suv resurslaridan foydalanishda adolat, hamkorlik va bag'rikenglik tamoyillariga amal qilish xalqaro barqarorlikni ta'minlashning muhim shartidir. Suv bilan bog'liq muammolarni kuch ishlatish yoki siyosiy bosim orqali emas, balki o'zaro muloqot va diplomatik hamkorlik asosida hal etish zamon talabi hisoblanadi. Shuningdek, suv diplomatiyasi ekologik xavfsizlikni ta'minlash, tinchlikni mustahkamlash va kelajak avlod manfaatlarini himoya qilishga xizmat qiladi. Shu sababli davlatlar o'rtasida ishonch, bag'rikenglik va ekologik mas'uliyat madaniyatini rivojlantirish global taraqqiyotning muhim omillaridan biri bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev. *Yangi O'zbekiston strategiyasi*. – Toshkent: “O'zbekiston”, 2021.
2. Karimov I.A. *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch*. – Toshkent: “Ma'naviyat”, 2008.
3. Birlashgan Millatlar Tashkiloti. *Sustainable Development Goals*. – New York, 2015.
4. UNESCO. *Water Diplomacy and Cooperation*. – Paris, 2020.
5. World Bank. *Water Resources Management in Central Asia*. – Washington, 2019.
6. Rasulov O. *Transchegaraviy suv resurslari va ekologik xavfsizlik*. – Toshkent, 2020.
7. Qur'oni karim ma'nolarining tarjima va tafsiri. – Toshkent: “Hilol-Nashr”, 2022.
8. Imom Buxoriy. *Sahih al-Bukhari*. – Toshkent: “Movarounnahr”, 1997.
9. Abdullayev Q. *Ekologik madaniyat va ma'naviy qadriyatlar*. – Toshkent: “Ma'naviyat”, 2018.